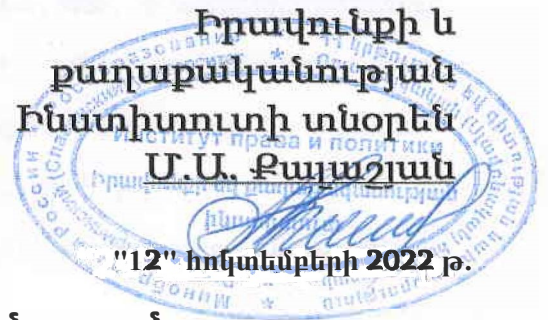

**ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՄԼԱՎՈՆԱԿԱՆ)
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ**

Հաստատում եմ՝

**Ինստիտուտ՝ Իրավունքի և քաղաքականության
Ամբիոն՝ Քրեական իրավունքի և քրեական
դատավարության իրավունքի**

Հեղինակ՝ Հովհաննիսյան Վ.Բ.

ԴԱՍԸՆԹԱՅԻ ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Դասընթաց՝ Քրեագիտական բալիստիկա

Մագիստրոսական ծրագիր՝ 042802.03.7 Կրիմինալիստիկա

**Դասիչ մասնագիտություն՝ 042802.00.7 Իրավական
ուսումնասիրություններ**

ԵՐԵՎԱՆ

1. Ներածություն.

Դատական բալիստիկան քրեագիտական տեխնիկայի մի մասն է, որն ուսումնասիրում է հրազեն, ռազմամթերք, կրակոցի օրինաչափություններ և դրա հետքեր, մշակում է այդ օբյեկտների և դրանց կիրառման հետքերի հավաքման և հետազոտման միջոցներն ու հնարքները՝ հանցագործությունների բացահայտման, հետաքննության և կանխարգելման նպատակով:

Քրեագիտական բալիստիկայում առանձնացնում են ընդհանուր և հատուկ մասեր: Ընդհանուր մասն իր մեջ ներառում է առարկայի և գիտության օբյեկտների հասկացությունը, խնդիրները, հնարքներն ու մեթոդները, այդ խնդիրների լուծման համար կիրառվող միջոցները, քրեագիտական տեխնիկայի այլ ճյուղերի և դատափորձագիտական այլ առարկաների հետ փոխգործակցության հարցերը: Այսպես, բալիստիկ հետազոտությունների անցկացման համար անհրաժեշտ է կիրառել քիմիայի, ֆիզիկայի, մաթեմատիկայի տվյալները: Կարևոր նշանակություն ունեն նաև դատական բժշկության գիտելիքները: Քրեական գիտելիքներից դատական բալիստիկայի համար առավել կարևոր են տրաստրոգիայի, քրեագիտական նույնականացման տեսության, դատական լուսանկարչության տվյալները:

Դատական բալիստիկան շատ կարևոր նշանակություն ունի, քանի որ զենքի, զինամթերքի և դրանց կիրառման հետքերի քրեագիտական ուսումնասիրությունը շատ մեծ դեր է խաղում հանցագործությունների հետաքննության, բացահայտման և կանխարգելման գործում, քան ակտիվ աջակցություն է ցուցաբերում արդարադատության օրինական իրականացմանը:

2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրը.

Դասընթացի նպատակն է ուսանել ուսանողներին բալիստիկայի բնագավառում հատուկ գիտելիքներով և ձևավորել գիտա-մշակված մեթոդիկաների և տեխնիկական միջոցների կիրառման ունակություններն ու ունակությունները հրազենի և դրա հետքերի թողած նյութական օբյեկտների հետազոտման, ինչպես նաև հատուկ, քրեագիտական գրականության, նորմատիվ իրավական ակտերի օգտագործման ժամանակ:

Դասընթացի խնդիրներն են՝ բալիստիկայի գիտության հիմքերի ուսումնասիրությունը, հետքաբանական նույնականացման և ախտորոշման հիմքերի ուսումնասիրությունը, նշված ոլորտում հետազոտությունների արդի վիճակի խորացված ուսումնասիրությունը, դատական բալիստիկայի փորձաքննության գիտական հիմքերի և մեթոդների խորացված ուսումնասիրությունը, հրազենի թողած հետքերի առաջացման օրինաչափությունների խորացված ուսումնասիրությունը, որոնք արտացոլում են հանցագործության մեխանիզմը; զենքերի դասակարգման չափանիշների ուսումնասիրությունը; զենքի հետքերի հայտնաբերման, դրանց առգրավման և հետազոտման ժամանակակից մեթոդների և միջոցների խորացված ուսումնասիրություն՝ հանցագործությունների բացահայտման, հետաքննության և կանխարգելման համար էական նշանակություն ունեցող հանգամանքներ սահմանելու նպատակով; բալիստիկայում կիրառվող տերմինոլոգիաների ուսումնասիրություն, դեպքի վայրի իրավիճակի հետազոտման հմտություններ մշակել՝ նյութապես ամրագրված օբյեկտների հայտնաբերման, ամրագրման, առգրավման և դրանց նախնական ուսումնասիրության համար:

2.1. Կրթական վերջնարդյունքները

Դասընթացի հաջող ավարտին ուսանողները **պետք է իմանան՝**

- բալիստիկայի տեսական հիմունքները,
- բալիստիկայի մեթոդների և միջոցների համակարգ,
- զենքի հետքերի գոյացման օրինաչափությունները,
- հրազենի զինամթերքի հասկացությունը եւ տեսակները, նրանց դասակարգումը,
- զենքերի դասակարգումը,
- հրազենի զննումը և նախնական հետազոտումը,
- տրաստլոգիական փորձաքննությունների և հետազոտությունների անցկացման մեթոդիկան:

կարողանան՝

- նկարագրել արձանագրության մեջ կրակոցի հետքերը կանոնները,

ԲՄԿ ՊՈԻՀ Ռուս-Հայկական (Սլավոնական) համալսարան

- ներկայացնել արձանագրության մեջ փամփուշտների և պարկուճների կանոնները:

ունակ լինեն՝

- հայտնաբերել և արձանագրել զենքերի հետքերը դեպքի վայրում;
- օգտագործել տարբեր միջոցներ և մեթոդներ կրակոցի հետքերը հայտնաբերելու համար;
- իրականացնել բալիստիկական փորձաքննություններ և հետազոտություններ՝ ուղղված զենքի հետքը թողնողի հայտնաբերմանը, զենքի, նույնականացմանը և այլն:

2.2. Դասընթացի աշխատատարության բաշխումն ըստ ուսումնական աշխատանքի տեսակների (ակադեմիական ժամերով)

Ուսումնական աշխատանքների տեսակները	Ամբողջը, ակ. ժամ.	Բաշխում ըստ կիսամյակների					
		1 Կիս.	2 Կիս.	3 Կիս.	4 Կիս.	5 Կիս.	6 Կիս.
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Ըստ կիսամյակի ընդհանուր դասընթացի ուսուցման ծանրաբեռնվածությունը	72		72				
1.1. Լսարանային պարապմունքներ:	18		18				
1.1.1. Դասախոսություններ	10		10				
1.1.2. Սեմինարներ	4		4				
1.1.3. Լաբորատոր աշխատանքներ	4		4				
1.2. Ինքնուրույն աշխատանք	54		54				
Ամփոփիչ ստուգում (քննություն, ստուգարք)	Ստուգարք		Ստուգարք				

2.3. Դասընթացի թեմատիկ պլան

Դասընթացի բաժինները և թեմաները	Ընդհանուր (ալ. ժամ)	Գասախոսություններ (ալ. ժամ)	Սեմինար (ալ. ժամ)	Լաբոր. (ալ. ժամ)	Պարապմունքների այլ տեսակներ (ալ. ժամ)
Թեմա 1. Դատական բալիստիկա	35	4	2	2	27
Թեմա 2. Հրազենի հայտնաբերումը, ամրագրումը, զննումը					
Թեմա 3. Դատաձգաբանական փորձաքննության հասկացությունը և նշանակությունը					
Թեմա 4. Հրազենի զինամթերք	37		2	2	27
Թեմա 5. Կրակոցի հետքեր					
Թեմա 6. Սառը զենք					
Ընդամենը	72	10	4	4	54

3. Դասընթացի բաժինները և թեմաները

Թեմա 1. Դատական բալիստիկա

- Դատական բալիստիկայի հասկացությունը, խնդիրները և նշանակությունը քննչական, փորձագիտական և դատական պրակտիկայում: Դատական բալիստիկայի օբյեկտները, ձեռքի հրազենի դասակարգումը:
- Դատական բալիստիկայի գիտական հիմքերը կազմում են գիտության այլ ճյուղերում մշակված՝ կրակոցի մեխանիզմի օրինաչափությունների և զենքի տարբեր մասերից գնդակների ու պարկուճների վրա հետքերի առաջացման դրույթները, արգելքների վրա՝ կախված կրակոցի հեռավորությունից :

Թեմա 2. Հրազենի հայտնաբերումը, ամրագրումը, զննումը

- Հրազենի հայտնաբերման, զննման, ամրագրման և պահպանման կանոնները: Հրազենի զննումը և նախնական հետազոտումը: Զենքը և նրա գործողության հետքերը մեկուսացված չեն մնացած հետքերից, որոնք անհրաժեշտ է հաշվի առնել դրանց որոնման ժամանակ: Այդ պատճառով զենքի հայտնաբերման վայրը մանրակրկիտ ստուգվում է ոտքերի, կոշիկի, տրանսպորտային միջոցների

հետքեր գտնելու նպատակով: Դեպքի վայրում հայտնաբերված տարբեր հետքերի համադրումն ու վերլուծությունն արդյունավետ կերպով օգնում են պարզել քննվող դեպքի օբյեկտիվ հանգամանքները:

Թեմա 3. Դատաձգաբանական փորձաքննության հասկացությունը եւ նշանակությունը

- Դատաձգաբանական փորձաքննության հասկացությունը. Դատաձգաբանական փորձաքննությամբ լուծվող հարցեր: Քրեական գործով ճշմարտության բացահայտման համար դատաձգաբանական փորձաքննության արդյունքների նշանակությունը: Բալիստիկ փորձաքննությունը՝ հրազենի, զինամթերքի և դրանց կիրառման հետքերի հետազոտման համար իրականացվող ավանդական քրեագիտական փորձաքննությունների տեսակներից մեկն է՝ քրեական գործի քննության և դատաքննության համար նշանակություն ունեցող փաստական տվյալներ պարզելու նպատակով:

Թեմա 4. Հրազենի զինամթերք

- Հրազենի զինամթերքի հասկացությունը և տեսակները: Նրանց դասակարգումը. Արձանագրության մեջ փամփուշտների և պարկուճների նկարագրության կանոնները: Ձենքի նույնականացման հնարավորությունները կրակոցների գնդակի և պարկուճների վրա: Ձենքի նույնականացումը կրակված պարկուճների և կրակված փամփուշտների վրա: Ձինամթերքը մեկանգամյա օգտագործման առարկաներ են, որոնք նախատեսված են կրակոցի կամ պայթյունի միջոցով որոշակի թիրախ խոցելու համար:
- Ձինամթերքը կարելի է բաժանել երկու խմբի՝ պայթուցիկ գործողություն, որը ներառում է տարբեր տեսակի նռնակներ, գործարանային արտադրության ականներ, ինչպես նաև ինքնաշեն պայթուցիկ սարքեր, հրաձիգներ, որոնք ներառում են հրազենի փամփուշտներ: Փամփուշտները բաժանվում են մարտական, պարապ և ուսումնական: Կախված տեսակից հրազենի տարբերակելի փամփուշտներ՝ մարտական, սպորտային, որսորդական:

- Դեպքի վայրում ռազմամթերք հայտնաբերելիս արձանագրության մեջ և ծրագրում (սխեմայում) նշում են դրանց գտնվելու վայրը, լուսանկարում, որից հետո առգրավում և զննում:

Թեմա 5. Կրակոցի հետքեր

- Կրակոցի հետքեր հայտնաբերելու միջոցներ և մեթոդներ: Վնասված պատնեշների վրա կրակոցի հետքեր հայտնաբերելու միջոցներ և մեթոդներ: Տեսակները հետք կրակոցի վրա խոչընդոտների, մեխանիզմը դրանց ձեւավորման. Արձանագրության մեջ կրակոցի հետքերը նկարագրելու կանոնները:
- Դեպքի վայրում նշված օբյեկտների հայտնաբերումը միշտ չէ, որ պարզ խնդիր է : Նրանց փնտրելիս պետք է հաշվի առնել՝ կրակողի և տուժողի փոխադարձությունը, կրակոցների ուղղությունը և քանակը, զենքի վերաբերյալ առկա տեղեկությունները, կրակոցի հետքերի գտնվելու վայրը:
- Կրակոցի հետքերը կարող են հայտնաբերվել է առավել անսպասելի վայրերում. Հաճախ գնդակը, հանդիպելով բավականին ամուր խոչընդոտի, մասնատվում է:
- Փամփուշտի որոնման համար կիրառվում է նրա թռիչքի հետագծի վիզավորումը (միջանցիկ վնասվածքների և ռիկոչետի հետքերով): Կրակված փամփուշտը գտնելու համար կարող են օգտագործվել հատուկ տեխնիկական միջոցներ:

Թեմա 6. Սառը զենք

- Սառը զենքի հասկացությունը և տեսակները: Դեպքի վայրում հայտնաբերված սառը զենքի նկարագրության կանոնները և քննչական զննությունը՝ զննության արձանագրությունում: Սառը զենքի քրեագիտական հետազոտության խնդիրները.
- Սառը զենքն այն առարկաներն են, որոնք կառուցվածքով նախատեսված են մարդու մկանային ուժի օգնությամբ թիրախին մարմնական վնասվածքներ հասցնելու համար՝ խոցման օբյեկտի հետ անմիջական շփման դեպքում:
- Վնաս հասցնելու համար նախատեսված մասի (մասերի) առկայությունը (բերան, հասկ, ազդեցության բեռ); թիրախ խոցելու (վնասելու) համար առարկայի հատուկ

նշանակությունը; զենքի ձեռքում պահելու հարմարանքների առկայությունը եւ ինքնավնասման դեմ ձեռքը պաշտպանելը հարմարանք:

Վերջնական սուզարքի հարցեր

1. Դատական բալիստիկայի հասկացությունը, դրա գիտական հիմքերը:
2. Դատաձգաբանական փորձաքննության ժամանակակից ուղղություններն ու մեթոդները:
3. Դատական բալիստիկայի խնդիրներն ու նշանակությունը:
4. Դատական բալիստիկայի օբյեկտները:
5. Հրազենի հասկացությունը և դասակարգումը:
6. Հրազենի, կրակված պարկուճների և կրակոցի հետքերի գնում:
7. Հեռահար և մոտ կրակոցի հետքեր:
8. Դատաձգաբանական փորձաքննության համար նյութերի պատրաստում:
9. Սառը զենքի հասկացությունը և դասակարգումը:
10. Սառը զենքի գնում:
11. Փորձաքննության համար նյութերի պատրաստում:
12. Հրազենի զինամթերքի հասկացությունը եւ տեսակները:
13. Հրազենի զինամթերքի դասակարգումը:
14. Արձանագրության մեջ փամփուշտների և պարկուճների նկարագրության կանոնները:
15. Հրազենի գնումը և նախնական հետազոտումը:
16. Ջենքի նույնականացման հնարավորությունները կրակոցների գնդակի և պարկուճների վրա: Ջենքի նույնականացումը կրակված պարկուճների և կրակված փամփուշտների վրա:
17. Կրակոցի հետքեր հայտնաբերելու միջոցներ և մեթոդներ:
18. Սառը զենքի հասկացությունը և տեսակները:
19. Սառը զենքի քրեագիտական հետազոտության խնդիրները:
20. Կրակոցի վայրի նախնական գնահատում:

4. Գրականության ցանկ

1. ՀՀ օրենքը «Ձենքի մասին», ընդունված է Ազգային ժողովի կողմից 3 հուլիսի 1998 թ.
2. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրք, ընդունվել է Ազգային ժողովի կողմից 1 հուլիսի 1998 թ.
3. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրք, ընդունվել է Ազգային ժողովի կողմից 30.06.2021 թ.
4. Ենգիբարյան Վ. Գ. Առանձին քննչական գործողությունների կատարման տակտիկա: Կրիմինալիստիկական տակտիկա | Գիտագործնական ձեռնարկ Երևան, Թասկ ՄՊՇ, 2018, 732 էջ
5. Ենգիբարյան Վ. Գ. Հանցագործությունների քննության մեթոդիկա: Կրիմինալիստիկական մեթոդիկա: | Դասագիրք բուհերի իրավաբանական ֆակուլտետների ուսանողների համար՝ երաշխավորված ՀՀ ԿԳՆ կողմից, Երևան, Թասկ, 2017, 608 էջ
6. Ենգիբարյան Վ. Գ. Հանցագործությունների քննության կազմակերպման քրեադատավարական և կրիմինալիստիկական հիմքերը | Մենագրություն, Երևան, Անտարես, 2016, 256 էջ
7. Չախոյան Ա. Մասնագետի հատուկ գիտելիքների և դրանց կիրառման քրեադատավարական և կրիմինալիստիկական հիմնախնդիրները | ԵՊՀ հրատ., Երևան, 200 էջ:
8. Криминалистика в 5 т. Том 3. Криминалистическая техника : учебник для вузов / И. В. Александров [и др.] ; под общей редакцией И. В. Александрова ; ответственный редактор Н. Н. Егоров. — Москва : Издательство Юрайт, 2020. — 216 с.
9. Галишев М.А. Методы и средства судебно-экспертных исследований: учебное пособие. – СПбУ, 2012 <http://10.46.0.45/?178&type=searchResult&fq>
10. Альбом огнестрельных повреждений (в помощь экспертам). – М., 1989.
11. Андреев, В. В. Газовое оружие самообороны (криминалистические и судебно-медицинские аспекты): учеб.-метод. пособие / В. В. Андреев, Р. В. Бабаханян, В. Ю. Владимиров; под ред. В. П. Сальникова. – СПб., 1996.
12. Бергер, В. Е. Исследование механизма и условий взаимодействия в трасологии и судебной баллистике / В. Е. Бергер, Г. Л. Грановский, В. М. Прищепа. – М., 1980.

13. Бычков, В. В. Криминальный оборот оружия и боеприпасов: понятие, квалификация и расследование / В. В. Бычков. – М.: Юрлитинформ, 2015. – 448 с.
14. Гребнев, Д. Г. Характеристика огнестрельных ранений из травматического оружия, особенности диагностики и хирургического лечения: монография / Д. Г. Гребнев. – Санкт-Петербург, 2011. – 113 с.
15. Гринченко, С. В. Научно-методические основы и современные возможности судебной баллистики и судебно-баллистической экспертизы / С. В. Гринченко. – Волгоград, 2012.
16. Кокин, А. В. О понятии судебной баллистики: монография / А. В. Кокин. – М., 2015.
17. Кокин, А. В. Судебная баллистика и судебно-баллистическая экспертиза: монография / А. В. Кокин, К. В. Ярмак. – М., 2015.
18. Плескачевский, В. М. Судебная баллистика и судебно-баллистическая экспертиза: монография / В. М. Плескачевский. – М., 2011.
19. Федоренко, В. А. Актуальные проблемы судебной баллистики: монография / В. А. Федоренко. – М.: Юрлитинформ, 2011.
20. Гарманов, В. В. Исследование повреждений на металлических преградах, образованных при выстрелах из огнестрельного оружия ограниченного поражения (на примере повреждений кузовов автомобилей) / В. В. Гарманов, В. Е. Долинский // Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия: Экономика. Управление. Право. – 2014. – № 1–2. – С.219–223.
21. Георгиев, Л. И. Криминалистическое исследование самопалов-«авторучек» / Л. И. Георгиев // Советская криминалистика на службе следствия. – Вып. 14. – С. 198–205.
22. Гобеев, А. С. Гносеологические аспекты криминалистического учения об оружии / А. С. Гобеев, Н. Н. Пестов // Экспертиза на службе следствия: тезисы докладов науч.-практ. конф. / Волгогр. юрид. ин-т МВД РФ. – Волгоград, 1998. – С. 61–62.
23. Голенев, В. С. Криминалистическое исследование пуль гладкоствольного оружия, их комплектующих элементов и компонентов снаряжения / В. С. Голенев, Г. Э. Бахтадзе // Вектор науки ТГУ. – 2012. – № 3. – С. 124–131.
24. Кокин, А. В. Основные направления и пути развития судебно-баллистической идентификации / А. В. Кокин // Судебная экспертиза. – 2012. – № 2. – С. 45–52.
25. Кокин, А. В. Перспективные направления развития и пути совершенствования криминалистического исследования нарезного огнестрельного оружия по следам на пулях / А. В. Кокин // Правовое государство: теория и практика. – 2015. – № 1 (39). – С. 118–121.

26. Латышов И. В. Некоторые вопросы систематизации объектов судебно-баллистической экспертизы / И. В. Латышов // Вестник Казанского юридического института МВД России. – 2012. – № 4. – С. 116–120.
27. Латышов, И. В. Некоторые проблемы формирования понятийного аппарата судебной баллистики / И. В. Латышов // Судебная экспертиза. – 2012. – № 4 (32). – С. 8–13.
28. Латышов, И. В. Особенности слеодообразования на пулях и гильзах при стрельбе из оружия, укомплектованного приборами бесшумной стрельбы расширительного типа / И. В. Латышов, А. А. Максименков, С. А. Степанов // Экспертная практика: сб. статей / ВНИИ МВД СССР. – 1999. – № 47. – С. 82.
29. Латышов И. В. Понятие судебно-баллистической диагностики / И. В. Латышов // Юридическая наука и правоохранительная практика. – 2015. – № 1 (31). – С. 160–169.